

„KÖZEL SINCS VÉGE A HARCNAK...”

– Mirk Szidónia-Kata beszélgetése
dr. Nyisztor Tinka néprajzkutatóval –

– Kedves Tinka, téged már sokan faggattak az elmúlt 30-40 év folyamán életutadról, a moldvai magyarságról, Pusztináról. Azzal kezdeném a beszélgetést, hogy mesélj a nevedről.

– Itt a faluban régebb mindenkinek két neve volt: egy hivatalos neve és egy ragadványneve.¹ Most, ahogy az asszimiláció halad előre, az emberek kezdik elfelejteni az utóbbit, a fiatalok már csak a hivatalos nevüket ismerik. Én úgy nőttem fel, hogy Dani Péter lánya vagyok. Az

idősebbek, ha az utcán találoztunk és megkérdezték: kié vagy, mondtam: Tinka vagyok, a Dani Péteré. Amikor iskolás lettem, szólítottak, hogy Nistor Tinka, de én oda se néztem, mert nem tudtam, hogy nekem ez a nevem. Kérdeztem a szüleimet, és édesapám elmondta, hogy tulajdonképpen Nyisztor a hivatalos nevünk, de mivel több Nyisztor család volt a faluban, meg kellett különböztessék őket egymástól. S mivel valamelyik üknagyapám Dani volt, Nyisztor Dani, elkezdtek Daninak nevezni a családjunkat. Évekkel később aztán utá-

nanéztem, és megtudtam, hogy bizony voltak Nyisztorok azok között, akik Moldvába menekültek 1764-ben és a falut alapították (Lábnnyikban is vannak egyébként). A Nyisztorból aztán Nistor lett románul.

A Tinka név a Katalin becéző formája, divatos volt akkoriban Moldvában, de mivel Szent Tinka nincs, a keresztségben a Katalin

---

1 Lásd bővebben Ősz Erőss Péter Barthas József álnéven megjelentetett dolgozatát: *Pusztina személynevei*. Budapest, 1982. Kiadja az ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport Névutató Munkaközössége.

nevet kaptam, a papnál így vagyok beírva. Az első cikkemet is még úgy írtam alá a *Csángó Újságban*, hogy Dani Katalin. Tudd meg, hogy ez a kettős névhasználat egy olyan zavaró dolog, amely krízist provokálhat, identitászavarba hozhatja az embert. Nagyon észnél kell lenni!

Most még a postásnak jó dolga van, mert kezdtek csak egy nevet használni, de mikor gyerek voltam, s bejött egy postás, aki nem volt falubeli, akkor mindig megtárgyalta a leveleket valamelyik öreggel: kérdezte például, hogy ez a Ciobotaru ki lenne, akkor mondták, hát az Őreg Elek. Nem mindig passzoltak a nevek, nem mindig fordították le jól, a keresztnévek esetében már az anyakönyvekbe is néha rosszul írták be románul, többnyire hangzás után, ahogy hallották. Napjainkban a temetőkben a sírokra mindenki a hivatalos nevét íratja fel.

- *Mindkét ágon pusztinaiak a felmenőid?*

- Igen, hogyne.

- *Ismerted a nagyszüleidet?*

- Igen, de nem mindeniket. Apai ágról csak a nagyanyámat ismertem, Dani apóm fiatalon meghalt szívinfarktuszban, ötvenvalahány évesen. Édesapámék kilencen voltak testvérek, nagyon nagy gazdaságot vittek, tanyájuk is volt, de közülük csak kettő érte meg az időskort, a többiek mind fiatalon meghaltak.

- *És anyai ágon?*

- Anyai ágon Kaszapok vagyunk. Nagyapám, Kaszap István, egy nagyon eszes, okos ember volt. Gyermekkoromban gyakran jöttek hozzá az emberek, hogy írja meg helyettük a kérvényeket, kéréseket. Arra pontosan emlékszem, hogy 3 lejért írta meg ezeket, aztán meg is gyűjtötte a baját, mert felszólították a hivatalosságok, hogy ne írjon más nevében. Azt válaszolta, hát hogy ne segítsen, ha az emberek nem tudnak írni... Ő volt a falu írnoka, mert elég fiatalon, egy balesetben, megsántult a bal lábára, többet nem tudott menni, s többnyire otthon ült, olvasgatott. Magyarul is, románul is. Mielőtt beteg lett volna, kocsmája volt, de nem egyszerű kocsmá, hanem olyan fogadóféle, ahol még mulatságokat, lakodalmakat is tartottak.

- *Tudtommal ő volt a Magyar Népi Szövetség helyi elnöke. Beszél-e a szövetségről nektek?*

- Annyit mesélt, hogy egyszer egész vasúti szerelvényt fogadott s fizetett meg, hogy vigye a csángókat a csíksomlyói búcsúra Kománfalváról. Addig eljutottak, ahogy tudtak, de az egész vonaton senki más nem volt rajtuk kívül. A búcsú után aztán azzal szembesült, hogy jó, hogy a szövetség magyar, de kommunista is. S ő ezt a kettőt nem tudta egyeztetni, mert nagyon-nagyon vallásos ember volt, szóval nem fogadta el, és utána azt nem tudom, hogyan, de ott kellett hagynia. Sokszor viccelődöm azzal, hogy nagyanyám volt az első polgár Pusztinában, mert amikor nagyapám elnök volt a szövetségnél, akkor az egész család be kellett költözzön Bákóba. Mesélték, hogy nagyanyám naponta hazaszaladt, hogy nézze meg, mi van itthon, lássa el az állatokat, mert nyilván, itthon is kellett dolgozni tovább. Szerencsére nem tartott sokáig ez az időszak.

- *Mit tudsz arról, nagyapád részt vett-e a magyar oktatás megszervezésében?*

- Sokat mesélt azokról az évekről, de azt, hogy ő részt vett-e a szervezésben, azt nem mondta. Valószínű, hogy igen, mert a magyar tanítók közül laktak is nála egy ideig. Azt viszont említette, hogy az első iskola, ami még '45 előtt indult a faluban, az az ő apjának, Kaszap Jánosnak a házában működött. Úgyhogy nagyapám biztosan maximálisan támogatta ezeket a dolgokat. Nem véletlenül küldte ki Erdélybe az egyik fiát tanulni magyarul, aki Ősz Eröss Péterrel együtt ment el Kézdivásárhelyre.

- *A tanítóképzőbe?*

- Igen, aztán Eröss Péter továbbment egyetemre Kolozsvárra, János bácsi pedig elment Gyergyóba tanítani, megnősült és ott is maradt. Két lánya ma is ott él.

- *Mikor épült ez a ház, amelyben élsz?*

- Édesapám, mikor hazakerült 1945-ben a verekedésből, meg is nősült, elvette édesanyámat, s ő építette még abban az évben ezt a házat. A telek a Daniké volt, a szomszédos telkek is mind a Daniké: a következő ház Dani Istváné, majd jön a Dani Péteré. Az istállót nagyapám építette 1920-ban, édesapám aztán hozzátoldott még. Egy építész ismerősöm, Maczalik Arnold nemrég felmérte, s azt mondta,

hogy nagyon jó faanyag van mindkét épületben. Mondtam neki, hát persze, mert édesapámnak cirkulája, fűrészgépe volt, azon dolgozott, és a legjobb minőségű fát rakta bele. Érdekes, hogy a két család, a Danik és a Kaszapok részeit, telkeit csak a falu patakja választotta el.

– *Telekkönyvezve van-e ez a beltelek?*

– Igen, a telek édesapám nevéen volt, tőle örököltük. A házhelyek esetében rendezettebb, de földek, a kültelek esetében nagyon rossz a helyzet. Tudni kell, hogy régebb a földeket csak egymás között tartották nyilván, nem jelentették be hivatalosan, hogy ne kelljen fizessenek adó rá. Úgy mondták, hogy nincsenek feladva. A bökkenő ott kezdődött, amikor '90 után kezdték visszaadni a földeket, és mivel sokaknak nem volt telekkönyvezve, akkor kitalálták, hogy ha két ember tanúsítja, akkor tiéd lehet a föld. Ebből lett aztán a világvége: mindenki az összes pénzt a törvényszékre vitte, verekedtek, veszekedtek, szörnyű volt.

Én csak azt tudom most a nevünkre íratni, ami benne volt a nyilvántartásban. Édesanyámék, a Kaszapok '90 után törvényszéken tisztázták, amit lehetett, ami be volt írva, de ami nem volt, azt már nehéz visszaszerezni. Két ilyen darab föld is maradt a Kaszap részről, ami a nővéremé lenne, de azt mondták a néptanácsnál, hogy nincs mit csináljanak.

Azt is tudni kell, hogy Pusztinának nincs nagy határterülete, hiszen az egyik legfiatalabb moldvai magyar település, később alapították, mint a többi falut, és már nem tudtak válogatni nagyon a területek között. Szabófalván jártál-e? Hát ott olyan, mint a Baragán. Tisztán látszik, hogy ők tudtak válogatni, hova telepedjenek. És nem elég, hogy kicsi volt a határa a falunak, később ez még tovább aprázódott. Ha figyelembe vesszük, hogy egészen a hatvanas évekig nyolc-kilenc gyermek volt szinte minden családban, ne is csodálkozzunk ezen.

– *Szüleid generációja hány osztályt tudott elvégezni itt a faluban?*

– Akkor a faluban négy osztályt végeztek. Édesapámnak meg is találtam a papírjait, édesanyámnak nem, pedig ő is kijárta. Annak idején lányokat ritkán adtak iskolába, de édesanyám eszes volt, és neki megengedték a szülei, hogy elvégezze a négy osztályt. Nagyapám gyakran ment fuvarozni, kosarakat vitt a faluból, egészen Moldáviáig, Kisinyóig is járt, visszafelé pedig hozott árut a fogadójába. Az iskola

elvégzése után aztán édesanyám adminisztrálta a fogadót, egészen 17 éves koráig, amikor férjhez ment.

- *Mi történt a fogadóval? Államosították?*

- Igen, egy idő után már nem lehetett magánkézen megtartani, de állami tulajdonban még működtették. Később, itt a házunkban, a tisztaszobában is nyitott édesanyám kocsmát, szóval csak nem tudott olyan könnyen lemondani róla. Nagypám fogadójában nagy mulatságok voltak, amelyekre még ma is emlékeznek az idősebbek, tegnap is itt volt egy asszony nálam, aki elmondta, hogy mindig volt ott tánc, legtöbbször Fülöp Sándor adott pénzt a cigány zenészeknek. Édesanyám mesélte, hogy a férfiak, ha nem mentek haza este, akkor az asszonyok ételt vittek nekik, és közösen folytatták tovább a mulatozást.

- *Milyen más magyar falvakkal volt Pusztinának kapcsolata, honnan hoztak feleséget, hová jártatok búcsúba?*

- Lészped, Kicsiszalonc, Frumósza és Szerbek, szóval a közeli falvakkal. Lábnycik túl messze volt, Gajdárba is ritkábban jártak. Édesanyám mesélte, hogy annak idején még Ardevánba is átmentek búcsúra, ahol akkor még tudtak magyarul, mára már teljesen asszimilálódtak. Annak idején főleg lézpediekkal házasodtak a faluból, de kilencven után már kerültek ide Gyoszényből is, Klézséből is, Rekecsinből is. Régebb a nők többsége csak a búcsúk alkalmával ment ki a faluból, csak ott találkozhatott más falubeliekkel. Összeismerkedtek, összekomásodtak, s generációkon keresztül tartották a kapcsolatot. Most leginkább Frumószába járunk búcsúba. Lészpeddel régebb azért volt szorosabb a kapcsolat, mert gyalog jártak búcsúra, és gyalog az erdőn keresztül közel volt. Most kocsival kerülni kell egy nagyot. De az évek során gyengült a zarándoklat oda-vissza.

- *Gyermekkorodban volt-e óvoda a faluban?*

- Nem, egyáltalán nem volt, se magyar, se román. De az ötvenes években a magyar iskola mellett működött magyar óvoda is. Sokan emlegetik ma is, hogy milyen énekeket tanultak a magyar tanítóktól, óvónőtől. Akkor még mindenki magyarul beszélt a faluban, senki nem tudott románul, még én is úgy mentem az iskolába '64-ben, hogy csak magyarul tudtam.

- *Tehát úgy kerültetek az iskolába, hogy nem tudatok románul. A tanárok tudtak-e magyarul? Volt helybéli is köztük?*

- A tanári káderek, a tanárok mind románok voltak már az én időmben, és mind máshonnan jöttek, a falu nem tudta még „kitermelni” akkor a saját tanerőit. Nyilvánvaló volt, hogy a gyerekek nem tudnak románul, amikor bekerülnek az iskolába, de eleinte nem csináltak ebből problémát, nem is tiltották meg, hogy egymás között magyarul beszéljünk. Emlékszem, első osztályban Becze Rozália volt a tanító nénink, Kicsi Szaloncból volt, és tudott magyarul, de nem volt szabad megszólalnia, csak románul: ha ki akartunk menni óra közben, elmondtuk magyarul, bólintott, hogy menjünk, de nem szólalt meg. '77-ben vagy '78-ban aztán két erdélyi magyar tanár is került ide, és ők beszéltek magyarul a gyerekekkel, de nem merték őket megszólítani.

- *Nyolc osztályt végeztél Pusztinában, utána hol folytattad tanulmányaid?*

- Mojnesten elméleti líceumban folytattam négy évig, és hát utána szerettem volna egyetemre menni, de nem sikerült. Nem voltam én rossz tanuló, felkészülhettem volna plusz tanári segítséggel, csak nekünk már nem volt arra pénzünk, mert amikor 11. osztályos voltam, akkor édesapámnak amputálták az egyik lábát, és teljesen jövedelem nélkül maradtunk.

- *Hányan vagytok testvérek?*

- Négyen. Mihály bátyámmal ketten itt élünk Pusztinában, a húgom Sepsiszentgyörgyön ('79-ben, amikor kimentem, őt is vittem magam után), a nővérem Mojnesten. Neki a férje pusztinai, a húgomé pedig szentgyörgyi.

- *Érettségi után hová kerültél?*

- Egy évig itt tanítottam a faluban franciát helyettesítő tanárként. De aztán rossz fát tettem a tűzre... Pont abban az évben tartották a népszámlálást, és jelentkeztem én is néhány kollégámmal számlálási biztosnak. Az egyik vásárhelyi magyar tanárral (Elekes Zoltán) ketten jártuk a házakat, és kisebb balhé lett abból, mert azok a családok, akiket mi írtunk össze, mind magyarnak vallották magukat, pedig a felkészítőt az kérték tőlünk (inkább parancsolták), hogy a nemzetiséget meg se kérdezzük, hanem írjunk be mindenkit románnak. Aztán csoda-e, hogy a következő évben már nem vettek fel az iskolába...

- *Hogyan kerültél Sepsiszentgyörgyre?*

- Én gyermekkorom óta Erdélybe akartam menni. Akkor azt gondoltam, hogy ott mindenhol csak magyarok élnek. Aztán az átkosban, a '70-es évek végén Kolozsváron voltam néhány napot, s rádöbbenem, hogy nem éppen úgy van, ahogy én elképzeltem, s Székelyföldön kívül már több a román, mint a magyar. Mindenképp magyarok közé akartam kerülni. Akkorjában épült fel az IMASA nehézipépgyár Szentgyörgyön, és kellett munkások. 1979-ben kerültem ki, elvégeztem egy darukezelő tanfolyamot, és mint darukezelő dolgoztam a gyárban.

- *Hogy érezted magad Szentgyörgyön?*

- Jól éreztem magam, mert oda akartam kerülni. A darukezelői után még elvégeztem néhány tanfolyamot, és a végén a számítógépes központban kötöttem ki. Érdekes, megjegyeztem, hogy életemben először ott kérdeztek rá a nemzetiségre, addig soha senki. És ez akkor történt, amikor beálltam a pártba, párttag lettem, mert lakást csak annak adtak, s így én is kaptam egy garzont. Emlékszem, meg kellett tanulnom mindenféle hivatalos törvényt, sztatutokat, és a megyei pártbizottságnál vizsgáztattak le. S ott kérdeztek rá a nemzetiségi hovatartozásomra. Mondtam, hogy magyar vagyok, mire nagyot néztek, mert ezzel a névvel és ezzel a román tudással nem gondolták volna...

Jó volt Szentgyörgyön, de az elején nehezen tudtam megszokni azt, hogy folyamatosan magyarul beszélgessek. Hiába, hogy otthon a családban és a faluban is csak magyarul beszéltünk gyermekkoromban, de miután elvégeztem a líceumot, utána bizony már románul társalogtunk egymás között. Az ember, ha az iskoláit románul végzi, akkor természetesen az a szókincse megnő, a magyar nyelv viszont megreked egy bizonyos szinten. Sokszor nem tudtam elmondani magyarul, amit akartam, csak románul. Sajnos, ez a helyzet. De ne csodálkozzunk rajta, hiszen ha sem az iskolában, sem a templomban nem használtuk a magyar nyelvet, akkor csak annyi maradt a tarisznyánkban, amit otthonról kaptunk. Az igazi nagy érvágás akkor kezdődött, amikor a szülők elkezdtek románul beszélni a gyerekekkel. Az utánam következő generációból már az asszonyok is elmentek dolgozni, és saját tapaszt

talataikból tanulva, gyerekeiket legalább egy nyelven helyesen akarták taníttatni, hogy később könnyebben boldoguljanak. Ma már a gyerekek nagyon keveset beszélnek magyarul, és sajnos, az oktatás nem érte el a hozzá fűzött eredményeket. Az is lehet, hogy halálom előtt lesz magyar mise is Pusztinában, de attól tartok, hogy nem lesz kinek. Az a generáció, akikkel annak idején, '90 után kértük a misét, és akiknek a szívük szakadt meg érte, már mind a földben vannak. Mind. Sokan mondták az elején, hogy nem a magyar mise kell először Moldvában, hanem a gyerekeket meg kell tanítani, hogy tudjanak jól magyarul, és aztán ők folytatják. De utánpótlás nincs, és nem is lesz.

- *Mit hozott számodra 1989 decembere? Milyen reményeket, milyen terveket?*

- Rögtön a diktátor halála után összeültünk néhányan moldvai magyarok, találkoztát szerveztünk a megyei könyvtárban, Ősz Eröss Péter bácsi munkahelyén. Ott volt még Eröss J. Péter (Kicsi Eröss Péternek neveztük, Isten nyugtassa, tavalyelőtt halt meg; egyébként első unokatestvérem is volt, édesanyja, Katalin néni volt a legidősebb Kaszap lány), Petrás Mari² és jómagam, s megalapítottuk a Moldvai Csángómagyarok Szövetségét. Akkor beszéltünk először a *Csángó Újságról* is.

Én a gyárban mindig tudtam, kik jöttek Moldvából (Pusztinából, Gyoszenyéből voltak a legtöbben), és sokan, nagyon sokan, több százan gyűltünk össze az első találkozókon. Aztán egyre kevesebben. Számomra akkor kezdett világossá válni, hogy szinte minden moldvai magyar faluban más és más a helyzet, van olyan, ahol az asszimiláció már nagyon előrehaladott, és nem az van mindenhol, mint Pusztinában. És arra is rájöttem, hogy nagyon nehéz szót érteni a csángókkal.

- *Milyen célokat fogalmaztatok meg?*

- Hát, hogy tömörüljünk szövetségbe, és kérjük, kérvényezzük a magyar nyelv tanítását és a magyar mise bevezetését a templomainkba. Mi azonnal léptünk. Azonnal. Nyáron Pusztinában már ment a magyartanítás a gyerekeknek: udvarokon tanítottunk, mert gondoltuk, hogy amíg hivatalosan is jóváhagyják, haladjunk velük. Azokban a

---

2 Petrás Mária (szül. 1957) Prima Primissima és Magyar Örökség díjas népdalénekes, keramikusművész.

kezdeti években ketten vagy hárman el is mentek Udvarhelyre, a pedagógiára, hogy legyen később szakképzett tanító. De utána jött a megtorlás, nemcsak itt, hanem az egész országban. Megtörtént ugye Marosvásárhely is, rendeződött vissza a régi világ. Óriási nagy nyomás volt rajtunk folyamatosan. Nem ment könnyen, s egy évtizednek kellett eltelnie, hogy végül 2000-ben, az RMDSZ segítségével elsők között Pusztinában és Klézsén beinduljon hivatalosan a magyar nyelv tanítása. Na, de hogy az egyház részéről ekkora ellenállás lesz, azt én nem gondoltam volna!

- *Mikor nevezett téged valaki csángónak? Itt a faluban hallottad-e ezt a szót gyerekkorodban?*

- Soha. Soha nem hallottam. Mi nem voltunk csángók, mi magyarok voltunk, vagyunk. Minket a külső, magyarországi nagy szakemberek neveztek el csángónak. Nagypám mindig azt mondta nekünk, hogy a csángók a Szeret mentén vannak, s hogy nagy kalapban járnak. Székelynek se mondtuk magunkat, hanem magyaroknak. A csángót ránk ragasztották. És tudd meg, hogy az évek folyamán még azt is el kellett fogadnunk, hogy a csángó az milyen szép név, hogy az nem pejoratív. Dehogynem! Az volt mindig, még a gyimesieknek is. Az egyik gyimesi ismerősöm mesélte a következő viccet, ami jól példázza a fent elmondottakat: jön egy ember az úton, messze van, de közeledik, közeledik, és amikor odaér, annyit mondanak: jaj, hát ez csak egy csángó! Szóval erről ennyit. Aztán az egyetemen végleg tisztázódott számomra, hogy ezt a szakirodalom és a szakmabeliek ragasztották ránk, és addig mondogatták, amíg itt is elhitték és kezdték használni az emberek. Aztán néhányan kezdtek különálló csángó nyelvről is beszélni. De nincs csángó nyelv! Csak magyar!

Sajnos, a Tytti asszony³ jelentésébe is először a csángó nyelv került be, amit aztán Brüsszelben és a román parlamentben ki is használtak,

---

3 Tytti Isohookana-Asunmaa, Finnország korábbi kulturális minisztere európai tanácsi munkája során került kapcsolatba a csángókkal. 1999 nyarán több moldvai csángó települést felkeresett, és helyszíni tapasztalatai alapján jelentést készített, melyben szorgalmazta az anyanyelv bevezetését az iskolákba és a templomi liturgiába. A nyolc pontból álló jelentéstervezet alapján fogadta el 2001-ben az Európai Tanács az 1521/2001-es Ajánlást, amely konkrét javaslatokat tartalmaz a csángó kultúra védelmében. Ez a dokumentum a maga nemében az első volt, amely egy európai fórumon részletesen bemutatta a csángó közösség valós helyzetét.

azzal érveltek, hogy a csángó nem írott nyelv, nem lehet a liturgiát lefordítani erre. Petru Gherghel, az egyházmegyét 1990 óta vezető jászvásári püspök⁴ pedig azzal utasította el a magyar misét, hogy a csángó nem magyar nyelv.

Nagynevű tudósok, politikusok is próbáltak meggyőzni, hogy csináljunk egy csángó csoportot, és akkor kisebbségként bekerülhetnénk még a parlamentbe is. Mondtam, nem csinálunk, nem kell se hely, se parlament, se semmi. Hát mondja valaki magát mócnak itt Romániában? Vagy palócnak Magyarországon? Hát gondolkozzunk el ezen! Azt hangsúlyozom mindig, mindenhol, hogy én moldvai magyar vagyok.

- *Hogyan kerültél ki Magyarországra?*

- Szentgyörgyön dolgoztunk, intéztük az egyesület, a szövetség ügyeit, és egyre többen kezdtek érdeklődni Moldvából, hogy hogyan lehetne továbbtanulni Magyarországon. Abban az évben, 1990-ben gyerekeket vittünk Petrás Marival táborozni (talán elsőként) Magyarországra, Brennbergbányára, Sopron mellé, s ott is szóba került ez a téma. Én mondtam, hogy ennyi évesen már nem fogok neki, jó helyen vagyok Szentgyörgyön, de aztán meggondoltam magam, és csak kiutaztam később Pestre, hogy utána nézzek. Hosszú történet lenne elmesélni, hogyan is kerültem fel végül a Nemzetközi Előkészítő Intézet moldvai listájára... Próbáltak lebeszélni róla, de makacsul ragaszkodtam hozzá, és tizenegyediknek felírtak. Mondtam, állok elejébe a felvételinek, szégyent nem hozok Pusztinára... A listán volt még Farkas Miska Klézséből (a felesége utána ment ki), aztán innen Pusztinából a Pózásnak a fia, Becze Emil és Diószénből Petrás Mari.

- *Ez az intézet a külföldi diákok mellett 1990-től a külhoni magyar diákok felzárkóztatását is felvállalta. Tudtommal az erdélyi, a felvidéki, a vajdasági, a kárpátaljai diákok többsége ott kezdte tanulmányait. Ti külön csoportban voltatok?*

- Nem, felmértek minket és aszerint csoportosítottak. S mivel az első felmérésen kiderült, hogy tudok olvasni valamelyest magyarul, egy haladó csoportba tettek, amire rá is fizettem, mert olvasni tudtam valahogy, de írni nem, és szükségem lett volna az alapokra, főleg

---

4 2019 júniusában vonult nyugállományba, utódja Iosif Păuleț lett.

nyelvtanból. Ebben a haladó csoportban olyanokkal voltam, főleg kárpátaljaiakkal és erdélyiekkel, akik magyarul végezték az iskolát, s nagyon megijedtem, amikor azt mondták, hogy velük együtt kell felvételiznem. Kértem, hogy tegyenek át egy kezdő csoportba, mert az írás még nem megy nekem annyira jól. Aztán ott átvettük az alapokat. Szerencsém volt a felvételinél is, mert előtte részt vettem egy történelmi vetélkedőn és a díjazottak vizsga nélkül felvételt nyerhettek az egyetemre. Így kerültem be az ELTE néprajz szakára, de nem is sejtettem, hogy milyen nehéz évek várnak rám.

- *Milyen nehézségekbe ütköztél?*

- Az előkészítő alatt Szócs Annával közösen szerveztük a Marczibányi téri csángó táncházakat, a csángó bált, de miután egyetemista lettem, már nem „csángóztam” sokat, nem foglalkoztam szervezkedésekkel, mert nem fért bele az életembe a tanulás mellett. Én mindent félretettem. 33 esztendő voltam akkor, s folyamatosan azon görcsöltem, hogy milyen szégyen lesz, ha nem tudom elvégezni az egyetemet. Eleve hátrányos helyzetben voltam, nem értelmiségi családban születtem, nem könyvek között nőttem fel, rengeteget kellett bepótolnom. Nem mondom, pozitív diszkriminációt néha talán az én esetemben is alkalmaztak, de igyekeztem minden vizsgámra a lehető legjobban felkészülni. Annyit tanultam, hogy majdnem belepusztultam... Megélttem azt is, hogy egy kedves „csángó pártoló” elterjesztette rólam, hogy besúgó vagyok. Ez akkor derült ki számomra, amikor beiratkoztam egy történelem szemináriumra, és a tanár ellenségesen viselkedett velem. Ez volt az egyetlen rossz élményem az egyetemről. Nem is akart felvenni, aztán a vizsgán is el akart vágni, de végül tisztáztuk a dolgot vele, és elég jó viszonyba kerültünk. Annyira jóba, hogy miután elvégeztem a néprajz szakot, hívtak, hogy menjek a román tanszékre is.

- *Miért a néprajzot választottad?*

- Mindig is érdekelt a történelem, s ennek kapcsán aztán minél jobban szerettem volna megismerni a kultúránkat is. Annak idején Szentgyörgyön jártam a népiskolába, s ott hallgathattam Gazda Klára és Kósa Szántó Vilma előadásait a népi kultúráról. Érdekelni kezdett.

- *Kik tanítottak akkor a tanszéken?*

- Mohay Tamás, Kocsis Gyula, Voigt Vilmos, Verebélyi Kincső, Küllös Imola, Kisbán Eszter, Barabás Jenő. A vendégtanárok közül Pesovár Ernőre és Niedermüller Péterre emlékszem. A tanárim végig mellettem álltak, szakmailag segítettek, de folyamatosan nyomás alatt éreztem magam és depressziós lettem. Aztán gyógyszerek segítségével, úgy-ahogy, helyrezökkentem.

- *Miből írtad a szakdolgozatodat?*

- Amint már mondtam, a tanárim felkaroltak, és Kisbán Eszter professzorasszony nagyon okosan gondolta ki a témámat. Egy olyan semleges területet választott nekem, amely csak érintőlegesen foglalkozik a csángó eredettel és az egyházzal: a táplálkozást. Azt mondta, alig van adat ebben a témában, és igaza volt egyébként. Ő volt az első, aki kezét tett rám, mert bárkinél írhattam volna dolgozatot. És a szakdolgozat után, akkor arra már úgy a gyógyszerek segítségével helyrejttem, hogy megint a régi Tinka lettem valamelyest, azt mondták, hogy folytassam a doktori iskolában. Épp akkor akkreditáltatták a doktorit Budapesten, mi voltunk az első évfolyam.

- *Hogyan kerültél ki Svájcba?*

- Nem emlékszem már pontosan, hogy hányadéves lehettem, amikor megtudtam, hogy működik egy francia műhely, ahol a diákok francia nyelvet tanulhatnak ingyen francia anyanyelvű tanároktól. Oda kezdtem el járogatni. Az Atelier igazgatója Granasztói György⁵ volt, és ott tanított Benda Gyula⁶ is, Benda Kálmánnak⁷ a fia. Én egy breton tanárnő csoportjába kerültem, aki sokat beszélt arról, hogyan asszimilálták őket a franciák. Mesélte például, hogy régebbi fapapucsot hordattak a bretonokkal a nyakukban büntetésként, és hogy nem eskették össze, ha nem tudtak franciául. Aztán eszembe jutott, hogy

5 Granasztói György (1938–2016) magyar történész, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, 1988-ban alapította az Atelier elnevezésű magyar–francia posztgraduális műhelyt, amelyet egészen 2007-ig ő irányított. 1990 és 1994 között a NATO-hoz is akkreditált belgiumi és luxemburgi nagykövet.

6 Benda Gyula (1943–2005) történész, az Atelier Magyar–Francia Társadalomtudományi Központ és Doktorképző tagjaként – francia kapcsolatait kihasználva – számos neves oktatót tudott meghívni, akik megismertették a magyar hallgatókkal a legújabb kutatási eredményeket.

7 Benda Kálmán (1913–1994) történész, levéltáros, a *Moldvai csángó-magyar okmánytár* szerkesztője.

édesanyám is mesélt egyszer arról, hogy Bákóban is tettek papucsot a csángók nyakába. Utána kéne járni...

Na, és amikor elvégeztem az egyetemet, akkor Granasztói azt mondta, hogy nézze, Tinka, az jó, hogy beiratkozik a PhD-ra, de létrehoztak a franciák egy doktori iskolát Bukarestben. Ez a francia doktori iskola embereket formál. Magának itt kell ledoktorálni Budapesten, de egy évre elmegy Bukarestbe, oda is kintről jönnek a tanárok, franciául zajlik minden, és onnan kiösszák majd magukat: lehet menni tovább Kanadába, Svájcba, Franciaországba, Belgiumba. Ebből lehetett választani. Arra gondoltam, hogy ha majd haza akarok menni, valahogy kapcsolatba kell lépjek az otthoni szakemberekkel is, tudnom kell, hogy mi van otthon. S én mindig haza akartam jönni. Lehúztam egy évet Bukarestben, és utána kimentem Svájcba, mert megtudtam, hogy Losonczy Anna ott tanít. Ugye, ő Losonczy Gézának a lánya, Párizsban tanít a néprajzon, az etnológián. Több se kellett. Pedig a kanadaiak is hívtak, mert volt egy nagyon jó csapatuk, akik a táplálkozást kutatták. Nem mentem. Mondom, 8 hónapig ott kell ülni, át kell a tengeren menni... Úgyhogy Svájc mellett döntöttem, az közelebb volt.

– *A svájci tanulmányaid után kerültél haza?*

– Én még előtte, mikor az első doktori évet elvégeztem Budapesten, hazajöttem a cuccaimmal, meguntam a hátizsákos életet, hogy mindig költözködjek a könyveimmel. 45 éves voltam már. Beköltöztem a kicsi házba, és innen jártam Bukarestbe egy évig. Utána mentem Svájcba, ott két évet töltöttem, és hát Svájból, lehet, hogy nem jöttem volna haza egyébként, mert közben Kisbán Eszter nagyon-nagyon kapacitált arra, hogy telepedjek le Magyarországon, kezdtem is lefordíttatni a papírjaimat, de 2000-ben édesanyám agyvérzést kapott, és az eldöntötte a dilemmát. Hazajöttem édesanyám mellé, és három éven keresztül itthonról jöttem mentem, hol Bukarestbe, hol Budapestre, hol Svájcba. Abban az időben kezdtem el teljes gőzzel szervezni a magyar miséket a saját portámon. Párhuzamosan foglalkoztam tehát a vallási kérdéssel és a táplálkozással. Később jöttem rá, hogy igazuk volt azoknak is, akik nekem Svájcban elmondták, hogy túlképzettek nem kellenek sehol. De nem értettem, mi az, hogy túlképzett valaki. Hát, itthon aztán nem kellett a kutyának se...

– *Doktori dolgozatodat a moldvai magyarok hagyományos táplálkozás-kultúrájáról írtad.*

- Igen, folytattam a szakdolgozatom témáját. A saját kultúrájában kutató etnológus leggyakoribb csapdája az, hogy ismertnek véli az ismeretlent. Előnye származhat viszont abból, hogy a lokális társadalom beható ismertéből fakadóan nem marad meg a felszínen, hanem az egymásra rakódó jelentésrétegeket, a mélyben meghúzódó hiteket, tudásokat, félelmeket vagy viszonyokat is ismerheti. A moldvai magyarság táplálkozás-kultúrájának etnográfiai leírásakor arra törekedtem, hogy ne elméleteket gyártsak, hanem aprólékosan rögzítsem, amit láttam, megfigyeltem. Sűrű leírások formájában igyekeztem megragadni a gyors egymásutánban következő változásokat, újításokat, vagy épp ellenkezőleg, a hagyományoshoz, ismerthez való ragaszkodást.

A disszertációm 2007-ben védtem meg, *Hétköznapok és ünnepek. A moldvai magyarok táplálkozásának etnográfija* címmel, aztán később, 2013-ban megjelent külön kötetben a Krizánál, Kolozsváron. Pákozdi Judittal közösen jelent meg a *Csángó galuska* című könyvünk 2009-ben, melyben moldvai magyar étkezési hagyományokról olvashatnak, és recepteket is közlünk. Már négy kiadást is megért.

- *Tudjuk jól, hogy évszázadokon keresztül, egészen a XX. század közepéig a moldvai magyarok vallásos életét paphiány jellemezte, és a kántoroknak vagy deákoknak óriási szerepük volt a magyar nyelvű népi vallásosság fennmaradásában. Emlékszel te a pusztinai régi kántorokra? Helybéliek voltak?*

- A szájhagyomány szerint az első kántor Bereckből jött át Pusztinába. De volt itt egy nagy kántordinasztia is, a Bartosok.⁸ Ők

8 Bartos József (1886?-1940) születésének évszámát Domokos Pál Péter beszámolójából következtethetjük ki, aki második moldvai útjakor találkozott vele, akkor Bartos József 68 éves volt. „1902-től haláláig szolgálta a pusztinaiakat; azelőtt két másik moldvai faluban, Dormánfalván és Gorzafalván tevékenykedett. Idősebb fiútestvére, Bartos Péter Szalanc és Szalantorka kántora volt, öccsük, Bartos István Frumószán szolgált. Mindhármukat Erdélyben taníttatták. (...) A harmincas évek elején kitétek állásából, mert nem tudott románul és a deáklakást is el kellett hagynia. Fiát, Bartos Deák Jánost csak Ripában engedte a pap kántorkodni.” Lásd bővebben Tánccso Vilmos: „Deákok” a moldvai magyar falvakban. In *Keletnek megnyílt kapuja. Néprajzi esszék*. Csíkszereda, 2000, Pro-Print Könyvkiadó, 193-195. p. Nevével találkozhatunk a Szent László Társulat iratanyagában is, 1884-ben 17 pusztinaival együtt kérvényt fogalmaznak a társulat igazgatóságához, új harang támogatásának ügyében. Itt is Bartis néven írja alá. In *Asszimiláció és kivándorlás. Források a moldvai magyar etnikai csoport, a csángók modern kori történelmének tanulmányozásához (1860-1989)*. Szerkesztette Vincze Gábor. Budapest-Kolozsvár, 2004, 109-110. p.

pusztinaiak voltak, itt születtek, de ha jól tudom, akkor szintén valahol Háromszéken tanulták a kántorságot. Én Bartos Deák Jánossal nőttem fel, ő volt az utolsó kántorunk, aki magyarul is énekelt a templomban és a halottas házaknál. A '90 előtti évtizedekben rekecsini származású papunk volt, Benke Szilveszter⁹, egy nagyon karakán ember; minden románul zajlott, de nem volt magyarellenes. Azt is neki köszönhetjük, hogy Szent István maradt a templom védőszentje. A másik három faluban: Kickófalván, Szőlőhegyen és Magyarfaluban már korábban lecserezték. Kiállt hívei mellett, s végül Pusztina nem egyezett bele a cserébe: azt mondták, ha nekünk jó volt idáig, jó lesz ezután is.

- Tudjuk, hogy a rendszerváltás óta valóságos küzdelem folyik azért, hogy a jászvásári püspökség elfogadja a magyar nyelvet az egyházi liturgiában, és ennek a küzdelemnek te vagy a legkiemelkedőbb zászlóvivője. A kilencvenes évek elejétől a saját portádon számtalan magyar misét tartottak. Hogyan kezdődött?

- Még '92 vagy '93-ban lehetett, amikor Bartha András szólt, hogy a házuknál lesz magyar mise, menjek el én is. Akkor ismertem meg Györgydeák Lajos plébánost, ő jött el Menaságról misézni. Úgyhogy a minta megvolt már. Amíg egyetemista voltam Budapesten, csak ritkán tudtam hazajárni, de 1996 után már rendszeresen szerveztem miséket a saját portámon. Örültünk, mert senki nem szólt bele, egy idő után már nem is kellett hívni senkit, jöttek hirdetés nélkül. Ez a szokás hatalma. Ettők félnek a papok Pusztinában, hogy ne legyen rendszeresség. Gyakran tele volt az udvar, több mint százan gyűltünk össze, mindenki sírt. És akkor kezdtük feszegetni a korlátokat, próbálkoztunk, hátha a templomba is beengednek, de nem, a pap nem engedett be.

- Kik jártak ki misézni?

- Sokan viselték szívükön a moldvai magyarság sorsát: a legtöbbit Gergely Géza, egykori csíkszentmihályi plébános jött ki, de gyakran misézett itt Györgydeák Lajos (menasági plébános), Gergely István Tiszti (csíksomlyói plébános) és Berszán Lajos (gyimesfelsőlaki plébá-

---

9 Benke Szilveszter (1926–1998) külsőrekecsini családból származott, a halasfalvi ferences szemináriumban kezdte tanulmányait, de a rend betöltése után, néhány év kihagyásával, Gyulafehérváron folytatta, ott szentelték pappá 1958-ban. 1972-től 1990 közepéig szolgált Pusztinában. Lásd bővebben: <http://www.ercis.ro/dieceza/preoti/raposati.asp?id=200> Utolsó letöltés: 2022. március 25.

nos) is. 2004 után aztán rendszeresen jött Magyarországról Jáki atya és Kozma Imre atya is.

- *Több éven keresztül te voltál a csángó szövetség vallásügyi felelőse, a kérések előterjesztője. Mikor adtátok le az első kérelmeket?*

- Kicsi Erőss Péter már '91- vagy '92-ben hazajött Pusztinába, s gyűjtött százvalahány aláírást, amiket felvitt Jászvásárra, de nem fogadták a püspökségen, ki sem nyitották az ajtót. Nagyon vigyáztak arra, hogy ne kerüljön oda be a papíron semmi, mert akkor nem tudják a szőnyeg alá seperni.

Én is a jászvásári püspökséghez kezdtem írni a kéréseket, de nem volt semmi foganatja, nem válaszoltak hivatalosan, csak a megfélemlítés következett.

- *Ezek közjegyző előtt hitelesített aláírásokkal leadott kérések voltak?*

- Az elsöket nem hitelesítettük, csak aláírtuk. A pap aztán magához hívogatta azokat az embereket, akikről gondolta, hogy nem merik felvállalni, és visszavonatta velük. Később támadtak azzal is, hogy hamisak az aláírások, mert senki nem akarja a magyar misét, csak én. Olyan eset is történt, hogy amikor mentek adót fizetni az emberek, a visszavonást is alá akarták íratni velük. Volt, akit sikerült átverni, volt, akit nem.

- *A jászvásári püspökség után a bukaresti apostoli nunciaturán folytattad a harcot.*

- Igen, először Boloneknél¹⁰ voltam, aki lengyel származású nuncius volt, még akkor, mikor Bukarestben tanultam. Gondoltam, ha már ott vagyok, használjam ki a lehetőséget. Az első kihallgatáson boldogan mondta, hogy igen, vannak lengyelek Moldvában, ezt tudja, de magyarok nincsenek. Mondom, hogy igen, van tizenötezer lengyel és van kétszázezer magyar... Hát, megkérdezi Jászvásárt. Elkezdődtek a kérdezetések, de azok mindig lehazudták. 1998-ban elment Bolonek és jött Périsset¹¹.

---

10 Janusz Bolonek (1938–2016) lengyel származású római katolikus püspök, 1995–1998 között volt Románia apostoli nunciusa.

11 Jean-Claude Périsset (szül. 1939) svájci származású római katolikus püspök, 1998–2007 között volt Románia apostoli nunciusa.

- *Változott valamit a helyzet?*

- Szerencsére, Périsset maradt nyolc évig a hivatalában, vele jobban szót lehetett érteni. Szóval 2000-ben ismét aláírásokat gyűjtöttünk. De akkor már úgy, hogy név, a bulletin száma, cím, minden. Kíváncsi voltam, erre még mit tudnak mondani. Arra is tudtak: sokan visszavonták, nem ismerték el. Na jól van, akkor embereket kerestünk, és még egyszer elmentünk mindenkire, aki nem ismerte be. Még egy ellenőrzést csináltunk az egész faluban. És mindenki elmondta, hogy ne, Tinka, odahívott a pap, megfenyegetett. Az egyik jó ismerősömet, akinek a fia házasodott, háromszor hívatta fel a parókiára, hogy nem adja össze a fiatalokat, amíg ki nem törlik az aláírást. És ez megtörtént dolog! Ezeket mind leírtam, és vittem a nunciushoz. Mikor először voltunk nála, franciául beszélgettünk, akkor megkérdezte, hogy mit akar, hölgyem, hiszen csak ön tud magyarul a faluban. Ezt hallotta Jászvásárról. És továbbra is azt terjesztették, hogy csak én tudok magyarul a faluban, csak én akarok magyar misét...

- *De mennyit tudott a moldvai magyarokról?*

- Csak annyit, amennyit mondott neki Jászvásár, csak annyit. Hogy nincsenek magyarok, itt mindenki román, csak én vagyok magyar, stb. Utána elkezdtem rendszeresen járni hozzá meghallgatásokra, és rájött az ember, hogy tényleg gubanc van, és itt nagy bajok vannak.

Aztán 2000-ben meghirdették a jászvásári zsinatot. Az elsőt egyébként, amióta létrehozták a püspökséget Jászvásáron 1884-ben. A pap meghívta az ő embereit a templomba, és tartott nekik felkészítőt, de minket, az egyesület tagjait, nem engedtek be. Hát ismét elmentem a nunciushoz, és mondtam neki, hogy nézze, otthon zajlik a felkészítő, de nem engednek be. Hogyhogy nem engednek? Azt mondják, csak az mehet be tanulni, aki megy Jászvásárra. Hazajöttem, és többet nem volt külön felkészítő, a pap az oltárról tanított, és mindenki a templomban maradhatott. Akkor éreztem, hogy a nuncius odaszólt. Abban is ő segített, hogy csoportunk delegátusa felolvashatta kérésünket a zsinaton. Hosszan tudnék mesélni arról, hogy hogyan is szerveztem meg a csoportot, hogyan írtuk meg a kérést, és hogyan próbálták a helyszínen megakadályozni ennek felolvasását...

- *Lett valami kézzel fogható eredménye ennek a kérésnek?*

- A zsinat befejezése után kiadták a határozatokat is egy könyvben, amelyet a nuncius mutatott meg nekem először. Azt mondta: Madame, ennyit tudtam elérni. Mindent kijátszottak. Annyi került be a zsinati határozatba, hogy ha magyar csoport érkezik Pusztinába, s van magyarul beszélő papjuk, akkor lehet magyar mise a faluban. Szóval, az az ember segített, amennyit tudott. Mikor megértette, hogy honnan fúj a szél, őszintén segített, de nem tudott Jászvásárral dűlőre jutni. 2007-ben ment el.

A jászvásári egyházi hatóság attól tart leginkább, hogyha megengedi a rendszeres magyar nyelvű misézést Pusztinában, akkor a többi csángó település is kérni fogja, ettől pedig teljesen elzárkózott és elzárkózik most is a püspökség.

- *2000-ben hoztad létre a Pusztinai Szent István Egyesületet. Milyen célokat szolgál?*

- Sokáig a csángó szövetség égisze alatt írtam a kérvényeket, leveleztem az anyanyelvű vallásgyakorlat érdekében a püspökséggel, a nunciatúrával, de néhány év után a szövetség megtiltotta, hogy az ő nevében fogalmazzam meg ezeket. Azt mondták, írjam ezentúl a saját nevemben. Ekkor hoztam létre a Szent István Egyesületet azokkal a pusztinaiakkal, akik támogattak és együttműködtek velem, és most már csak a pusztinaiakat képviselem. De azért amikor fontosabb kihallgatásra megyek, mindig szólok Duma Andrásnak és Benke Paliéknak is.

- *Te sem a jászvásári püspökség, sem a bukaresti nunciatúra elutasításai után nem adtad fel a harcot: elzarándokoltál néhány pusztinai asszonnyal Vatikánba, hogy ott is előterjesszék a kéréseket. Hogyan sikerült bejutni egy meghallgatásra?*

- Régi tervem volt, hogy elmenjek Vatikánba, tudtam, hogy ez az utolsó lépcsőfok, utána már nincs hova menjek magyar misét kérni. Csak hogy jussak be oda? Ismét a nuncius, Périsset segített. 2006-ban jutottam ki, két pusztinai asszony is jött velem. Kovács Gergely, a mostani gyulafehérvári érsek is fogadott, ő akkor Poupard bíboros¹²

---

12 Paul Joseph Jean Poupard (szül. 1930) a katolikus egyház francia előjárója, 1985 óta bíboros. Több mint 25 évig töltött be tisztségeket a Római Kúriában, 1988 és 2007 között a Pápai Kulturális Tanács elnökeként tevékenykedett.

titkára volt a kulturális osztályon, s velünk tartott a Püspöki Kongregációhoz is. Három helyen voltunk hivatalos kihallgatáson, tisztáztuk azt is, hogy nem csángó misét kérünk, hanem magyar nyelvűt. Azt gondolom, hogy nagyon hatékonyan tárgyaltam mindenhol, mert mindent megígértek. Mindent. De itthon semmit nem tartottak be. Semmit. Csupán annyit értünk el, hogy hetenként egyszer délután bemehetünk a templomba keresztutat imádkozni, nem kell ehhez a plébános engedélye.

- 2019 januárjában a jászvásári püspökség 1884 óta íródó történetében először engedélyezte magyar nyelvű szentmise bemutatását a bákói Szent Miklós-plébániatemplomban. Milyen előzményei voltak, hogyan sikerült elérni?

- Boros Rezső, a szövetség mellett tevékenykedő Petőfi-ösztöndíjas gondozta a jászvásári beadványt, ő tette le a kérést előző év őszén, én pedig az egyesület nevében személyesen adtam át egyet Buendia nunciusnak tavaly szeptemberben a Csíksomlyón tartott püspöki konferencia¹³ alkalmával. Ugyanakkor Jakubinyi György gyulafehérvári érseknek is átnyújtottam a petíciót. Azt tudtam, hogy itt a jó alkalom, nemsokára jön a pápa, talán el lehetne valamit érni. Arra nem is gondoltam, hogy a jászvásári püspöknek is kellett volna diplomáciailag leadnom külön pusztainai anyagot. Amikor Rezső leadta a beadványt, hogy kérnek egy magyar nyelvű misét Bákóban, beleírta a gyimesieket is mint Bákóhoz tartozókat, és aláírtam én is. Mondtam, hogy a pusztainai anyagot is leadtam. Nemsokára jött a válasz, hogy engedélyeztek egy magyar misét. Rezső szólt nekem, hogy menjünk el Félix atyához, mert ő lesz a felelős, és nála van a válasz, amit küldtek. Jó. Elmentünk Félix atyához, aki felolvasta telefonjáról nekünk. Olyan dolgok voltak odaírva, hogy életemben nem gondoltam volna, hogy ezt meghallom valaha Moldvában: hogy vigyázzunk a magyar nyelvünkre, többé ne kérjünk csángó nyelvű misét. Vigyázzunk az énekeinkre, énekeljük a templomban, stb. Mondtam Félixnek, hogy nem kaphatnám meg ezt a szöveget? Nem, ezt nekem küldték. És írott szöveget nem

---

13 A Romániai Püspöki Konferencia 1991-ben alakult. A püspöki konferenciát a római katolikus, görögkatolikus és örmény katolikus egyházi vezetők közösen alkotják.

kaptunk. Kaptunk később egy választ Jászvásárról, de az teljesen más volt.

– *Ez komoly előrelépésnek tekinthető...*

– Előrelépésnek, persze, hogy előrelépés, egy harmincéves küzdelem eredménye. De csak egy csepp a tengerben, hiszen havonta egyszer van ez a mise Bákóban. Az igazi megoldás az lenne, ha minden olyan moldvai magyar faluban, ahol igényelik a hívek, bevezetnék a magyar liturgiát. A jászvásári püspökség nagyon jól tudja, hogy a moldvai magyarok többsége falvakon él, és a magyar nyelv is ott maradt fenn, általuk. Bákóba szervezett buszokkal viszik az embereket minden hónapban. Ez rendben is van, de ha megszűnnek a támogatások, ki fog fizetni azért, hogy beutazzon Bákóba, kérdem én?

A másik probléma, hogy a bákói misét sehol nem hirdetik hivatalosan a templomokban. Senki nem tudja. Hát ez milyen mise? Három év alatt egyszer nem mondta például a pusztinai pap a mise végén, hogy jó emberek, találkozunk akkor vasárnap Bákóban...

– *Imacsoportot is alapítottál a pusztinai asszonyokkal és két kis imádságos-énekes könyvet is kiadtatok*¹⁴. *Miért tartottad, tartod szükségnek?*

– Igen, 2012-ben alapítottam a Szent István Gyermekei imacsoportot. Csoóri Sándor nevezett minket Szent István gyermekeinek, egy szép zászlót is kaptunk ajándékba, melyre ez a megnevezés került fel, s mely azóta is az egyesületünk zászlója.

Sajnos, meg kellett tapasztaljam, hogy azt a sok szép éneket és imát, melyeket a '80-as években még mindenki ismert és melyek elsősorban szájhagyomány útján maradtak fenn, mára kezdik elfelejteni, kezdenek kikopni az emlékezetből. Szerencsére sokan ragaszkodnak nagyszüleik énekeihez, imádságaihoz, és szeretnék, hogy ez így is maradjon. Ezt segíti elő ez a két füzetecske. Tévedés ne essék, ezek nem néprajzi gyűjtemények, viszont hiánypótló kiadványok számunkra, amelyeket nap mint nap forgatunk, használhatunk. Hetente összegyűlünk, éneket, régi imádságokat tanulunk, készülünk a zarándoklatokra, búcsúkra. 2013-ban adtam le a kérést, hogy minden pénteken három órától a

---

14 *Magyarul imádkoznak Szent István gyermekei a templomban* (2015) és *Itt van anyánk, Mária* (2018)

templomban keresztutat imádkozunk. Ezt nem merték megtagadni, mert a határozat nem tiltotta a misén kívüli magyar nyelvű imádkozást.

- *Mióta fogadsz turistacsoportokat?*

- Nálam mindig jöttek-mentek az emberek. Mikor édesanyámmal itthon kellett maradnom, sokan látogattak meg, főleg Magyarországról, de nem csak. Ők mondták nekem, tanítottak meg arra, hogy Tinka, itt napokig ellátsz minket, fizetted meg, s akkor te is megélsz. Úgyhogy kezdték megfizetni. Aztán megtetszett valakinek egy általam készített varrott, csipkés abrosz, kérdezte, megvehetné-e. Azóta abroszokat is varrok házi szőttesből, házi csipkével eladásra. Elég jól kezdett menni, amíg ez a járvány be nem ütött.

- *Itt a kis házban szállásolod el őket?*

- Igen, de a faluban is. Én tudtam, hogy sokkal jobb egy érdeklődő embernek, aki eljön ilyen helyre, ha egy családnál van elszállásolva és nem szállodában, mert azt akarja meglátni, hol, hogyan élünk, mit csinálunk. Előadást is tartok annak, aki igényeli, együtt főzünk, együtt járjuk be a környéket. Régebben, a magyar ház átadása előtt, a kultúrházban szerveztük a húshagyókeddi mulatságot.

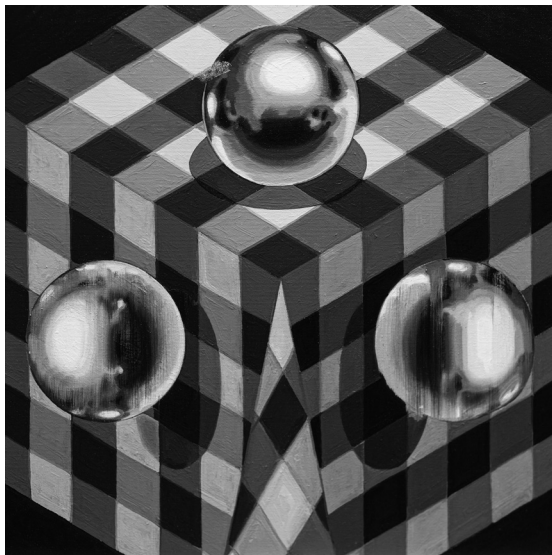
- *Milyen további terveid vannak?*

- Nagy álmom, hogy csináljak egy szociális konyhát itt Pusztinában, de egyelőre még nem kaptam megfelelő eladó telket, amit megvehetnék, hogy tudjak pályázni. S említettem már neked is, hogy szeretném közzétenni azt a levelezést, amelyet a különböző egyházi elöljárókkal folytattam ez ügyben az elmúlt 30-32 évben: a püspökséggel, a nunciatúrával, a Vatikánnal. Hogy lehessen látni, olvasni hivatalos dokumentumokként, milyen szélmalomharcot vívtam évtizedeken keresztül, hol támogatva, hol akadályoztatva. Viszont gondolkozom még rajta, mert ha azt megírom és kiadom, akkor kitiltanak engem Moldvából, s akkor még annyi esélyünk sem lesz a továbbiakban. Így is, ezekkel a papokkal is, bajban vagyok már: vasárnap is rólam szólt a prédikáció, múlt hónapban is rólam szólt. Tudd meg, a konfrontáció mindenki kerüli, mert fél. Állítom, hogy a tanulás felszabadít mindenkit. Minél többet tudsz, annál szilárdabb a talaj a lábad alatt, annál

magabiztosabb leszel. Én nem félek kiállni sem a pappal, sem más tudós emberekkel vitatkozni. És ezt tudják.

Lehet, hogy nem jó, lehet, hogy nem pozitív, amit most mondok, de a tények azt mutatják, hogy: 1. valamit elrontottunk az elejétől fogva; 2. nem gondoltuk, hogy az egyház ennyire ellenezni fogja a magyar misét, s arra sem sajnós, hogy befolyása lesz a tanításra is; 3. Pusztinában voltak lelkes emberek, de ez nem mondható el minden moldvai magyar faluról, nem tudtuk, hogy szinte minden faluban más és más a helyzet a nyelvet és az asszimilációt illetően; 4. mikor bejöttek kintről segíteni, erdélyiek vagy magyarországiak, legtöbbszörük (tisztelet a kivételeknek) úgy jött, mint egy rendes munkahelyre, de ez nem az kellett volna legyen, hanem hivatás. Nagyon rendhagyó volt itt minden.

Komolyan gondolom, hogy nekünk nem archiválni, temetni kell a moldvai magyar kultúrát, hanem megélni még, amíg lehet. Sok jó dolog is történt, de sok rossz is az elmúlt harminc évben. Szóval, közel sincs vége a harcnak.

*Csendélet III., 2022
(50 x 50 cm, olaj, vászon)*